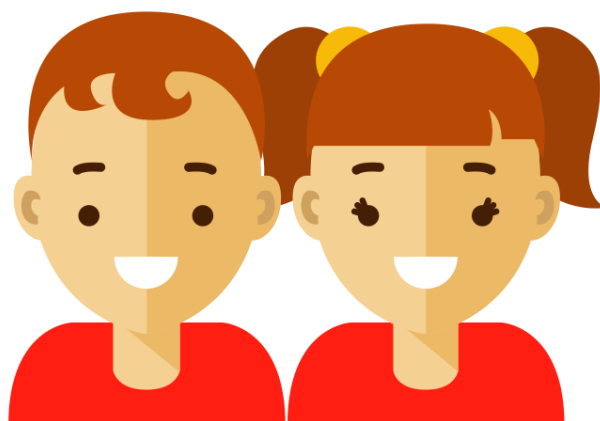

Handleiding Gastles Kinderrechten

Kinder- en Jongerenrechtswinkel

**KINDER &
JONGEREN
RECHTSWINKEL**
GRATIS RECHTSHULP

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

Inhoud

Handleiding Gastles Kinderrechten	0
Inhoud	1
Inleiding	2
1. Actief welkom	5
2. Vraag maar raak!	7
3. Werk aan de winkel	8
4. Leeftijdsladder.....	10
5. Raad het Recht.....	12
6. Waar of niet waar.....	14

Inleiding

Over deze gastles

De gastles Kinderrechten is bedoeld voor leerlingen van groep 7 en 8 van het basisonderwijs. Het doel van de gastles is dat kinderen hun rechten en plichten kennen en dat ze weten waar ze terecht kunnen als ze vragen hierover hebben. De gastles bestaat uit 5 onderdelen en 1 optioneel onderdeel. Je kiest zelf welke onderdelen je doet. De meeste onderdelen hebben meerdere vragen; hierbij kun bijvoorbeeld in verband met tijd ook zelf kiezen om bepaalde vragen niet te doen. De gastles duurt ongeveer 65 minuten.

De gastles is gemaakt door ProDemos, in samenwerking met de Stichting Kinder- en Jongerenrechtswinkel (KRJW). In deze handleiding vind je uitleg over het uitvoeren van de werkvormen die samen deze gastles vormen.

Vorbereiding

Ben je ingepland om deze gastles te geven? Denk dan aan de volgende punten:

- Neem op tijd contact op met de school.
- Heb je alle benodigde materialen? Is het nodig om iets bij te bestellen?
- Stem praktische zaken af met je mede-vrijwilliger. Waar spreek je af? Hoe laat? Wie doet wat in de gastles?

Gedragsregels

Als vrijwilliger ben je het visitekaartje van KJRW. Denk daarom aan de volgende punten:

- Behandel leerlingen en leerkrachten met respect; ook als dit niet wederzijds gebeurt. Dit houdt bijvoorbeeld in dat je geen negatieve opmerkingen maakt over leerlingen of leerkrachten.
- Kleed je representatief.
- Let op je taalgebruik. Gebruik geen aanstootgevende stopwoorden en vloek niet. Maak geen opmerkingen, toespelingen of gebaren die een seksuele lading kunnen hebben.
- Wees je bewust van culturele en religieuze gevoeligheden.
- Wees bewust dat het thema rechtspraak heel persoonlijke ervaringen van leerlingen kunnen opleveren.
- Wees bedacht op het geven/uitwisselen van persoonlijke informatie (bijvoorbeeld sociale media accounts).
- Zet je telefoon uit of op stil en laat deze in je tas zitten. Ook het versturen/lezen van een appje (of iets dergelijks) doe je niet als er leerlingen in de buurt zijn.

Ook belangrijk: Let op je bezittingen. KJRW kan niet aansprakelijk worden gesteld voor diefstal.

Evaluatieformulier

Geef de leerkracht voorafgaand aan de gastles het evaluatieformulier. Zo kan de leerkracht deze tijdens de gastles invullen.

Didactische tips

Het kan even wennen zijn om een gastles te geven aan kinderen/jongeren. Hieronder een kort overzicht van enkele belangrijke aspecten om op te letten mét praktische tips.

Klassenmanagement

Klassenmanagement gaat over het creëren van een goed leerklimaat in de klas. Dit heeft onder andere te maken met orde houden en de regels in de klas. De gastles kan inhoudelijk nog zo leuk zijn, als de klas er de aandacht niet bij heeft, komt de boodschap niet aan.

Een paar tips:

- Bespreek vooraf met de leerkracht jij verantwoordelijk bent voor de inhoud en de werkvormen, maar dat de leerkracht uiteindelijk verantwoordelijk is voor de orde in de klas.
- Bespreek vooraf met de leerkracht wat de regels zijn in de klas. Mogen de leerlingen bijvoorbeeld naar de wc lopen zonder te vragen? Is er een teken wat je kunt gebruiken als iedereen stil moet worden? Het is handig en goed om aan te sluiten bij wat de leerlingen gewend zijn.
- Als je wilt dat het stil wordt, wacht dan ook echt met verder gaan tot het stil is. Doe je dat niet, dan is de boodschap: ik begin ook gewoon als nog niet iedereen stil is.
- Moeten er groepjes gemaakt worden voor een bepaalde opdracht? Stem met de leerkracht af wat hierbij handig is. De leerkracht kent de leerlingen en hun karakters het beste.

Aansluiten bij voorkennis

Het kan per klas en per leerling sterk verschillen hoeveel voorkennis er is. Misschien valt de gastles midden in een projectweek waar het over rechten is gegaan. Of misschien is dit wel de eerste keer dat ze hiermee bezig gaan. Het kan natuurlijk ook zijn dat kinderen hier in hun privéleven mee te maken hebben gehad. Om er voor te zorgen dat de gastles echt aankomt, is het belangrijk om goed aan te sluiten bij deze voorkennis. Hiermee voorkom je dat je onderwerpen bespreekt die al lang bekend zijn óf dat je veel te diepgaand de stof induikt.

Een paar tips:

- Bespreek vooraf met de leerkracht wat de voorkennis is van de leerlingen.
- Activeer aan het begin van de gastles de voorkennis van de leerlingen (zie het volgende hoofdstukje: actief welkom).
- Sluit met je taalgebruik aan bij de voorkennis en het taalniveau van de leerlingen. Weinig leerlingen zullen precies weten wat een officier van justitie doet. En wat te denken van het begrip borg, detentie of maatregel? Je kunt deze begrippen best gebruiken, maar leg dan uit wat ze betekenen. Bijvoorbeeld: “Je kunt dan een maatregel krijgen, dat betekent dat je ...”.

Aansluiten bij leefwereld

Naast aansluiten bij de voorkennis kun je ook aansluiten bij de leerwereld van de leerlingen. Hierbij gaat het er om dat wanneer je bijvoorbeeld een voorbeeld van een strafbaar iets noemt, je iets noemt dat ‘leeft’ bij de leerlingen.

Een paar tips:

- Bedenk goed aan welke klas je de gastles geeft. In groep 7 spelen hele andere dingen dan in klas 2 van de middelbare school. In groep 7 hebben sommige leerlingen net een mobiele telefoon, in klas 2 van de middelbare school zitten veel leerlingen op sociale media en zijn bijna alle leerlingen aan het puberen.
- Gebruik wat de leerlingen zelf noemen. Stellen ze aan het begin van de gastles bijvoorbeeld een vraag over het afsteken van vuurwerk, dan kun je hier later op terugkomen. Je weet immers dat dit speelt in de klas (of in ieder geval bij sommige leerlingen).

Instructie geven

Bij het doen van verschillende werkvormen is het belangrijk om een duidelijke instructie te geven aan de leerlingen. Zo’n instructie bestaat niet alleen uit “jullie gaan zo dit werkblad invullen”. Voor een zogenaamde volledige instructie is het belangrijk om ook op de volgende vragen in te gaan:

- Hoeveel tijd is er beschikbaar? Vertel hoe lang de leerlingen hebben voor deze opdracht. Tussendoor kun je ook nog een keer aangeven hoeveel tijd er nog over is.
- Hoe moet er gewerkt worden? Geef aan of er bijvoorbeeld in groepjes gewerkt wordt of individueel en of er hardop overlegd mag worden.

ProDemos

- Waaruit bestaat de beschikbare hulp? Geef aan dat leerlingen tijdens de opdracht aan jou vragen kunnen stellen, en natuurlijk ook aan hun leerkracht. Ze mogen ook bij elkaar hulp vragen.
- Wat moet er gebeuren met de uitkomsten? Vertel wat er gebeurt met hetgeen dat ze maken. Waar werken ze naartoe?
- Wat moet er gebeuren als de leerlingen klaar zijn? Vertel wat ze mogen doen als ze klaar zijn. Moeten ze even wachten? Krijgen ze een nieuwe opdracht? Kom je even langs om te bespreken wat ze gedaan hebben?

1. Actief welkom

Korte omschrijving werkvorm

Je stelt jezelf kort voor, legt bij de kinderen de eed af en vertelt het programma.

Doelen

- De leerlingen raken vertrouwd met jou als gastdocent.
- De leerlingen kunnen omschrijven wat een Kinder- en Jongerenrechtswinkel is.
- De leerlingen krijgen een actieve houding.

Duur

5 minuten

Benodigheden

- PowerPointpresentatie met de tekst van de belofte (optioneel)

Wat doe jij en wat doen de leerlingen?

Stap 1

Stel jezelf kort voor. Dit kun je doen door kort iets over jezelf te vertellen. Wie ben je, wat doe je, hoe oud ben je etc. Je kunt ervoor kiezen om iets bijzonders/grappigs over jezelf te vertellen ('Ik heb twee cavia's, ik eet een keer per week sushi'). Vertel natuurlijk ook dat je voorlichter bent voor de Kinder- en Jongerenrechtswinkel.

Stap 2

Leerlingen kunnen zich meestal lastig een voorstelling maken bij de Kinder- en Jongerenrechtswinkel. Voer daarom hierover met de leerlingen een onderwijsleergesprek. Voorbeeldvragen zijn:

- Wat zou een Kinder- en Jongerenrechtswinkel kunnen zijn?
- Waarom denk je dat er een Kinder- en Jongerenrechtswinkel is?
- En wat zou je daar kunnen krijgen? [Geen tandpasta of chocola, maar wel... adviezen en informatie over jouw rechten en plichten. En ook nog gratis!]
- Wat zouden kinderen die contact met de KJRW willen weten of waarom willen ze advies? Kan iemand iets verzinnen?

De kern die je wilt overbrengen: "De Kinder- en Jongerenrechtswinkel weet alles over jouw rechten en plichten en luistert graag naar jouw verhaal. We geven advies en helpen jou met het opkomen voor jouw rechten. We kunnen je ook helpen met het schrijven van een brief aan bijvoorbeeld je school, je ouders, je werkgever of de rechter. Alles wat wij doen is gratis en alles wat je ons vertelt blijft geheim."

Stap 3

Vertel kort dat de leerlingen in deze les vooral gaan leren wat kinderrechten zijn en waarom deze belangrijk zijn.

Stap 4

Omdat dit een heel bijzondere gastles is, gaan we samen een belofte doen. Het doel hiervan is dat iedereen zich vrij voelt om te zeggen wat je wilt zeggen. Neem bij de leerlingen de belofte af: vraag of iedereen op wil staan en de rechterhand op wil steken. Je kan de tekst zelf oplezen, maar je kan ook de sheet gebruiken. Zorg dat de kinderen je na zeggen:

"Ik beloof...dat ik respect heb... voor alle vragen en opmerkingen... van mijn klasgenoten in deze les... Ik zal niet uitlachen,... niets doorvertellen aan anderen... en vooral niemand pesten hiermee."

Voel je aan dat het afnemen van de belofte totaal niet gaat werken bij een bepaalde klas (in het voortgezet onderwijs), dan kun je er voor kiezen dit over te slaan. Belangrijk is dat je dan wel kort een paar belangrijke afspraken maakt met de leerlingen. Je kunt bijvoorbeeld vragen "Ik wil graag dat iedereen zich vrij voelt om iets te zeggen of te vragen. Wat kunnen we afspreken om daarvoor te zorgen?" Je kunt als antwoorden denken aan

zaken als ‘niet door elkaar praten’, ‘elkaar niet uitlachen’, etc. Als dit later in de les toch gebeurt, kun je teruggrijpen op deze afspraken.

Stap 4

Bedank de leerlingen. Vertel daarna welke onderdelen je gaat doen en hoe lang de gastles duurt.

2. Vraag maar raak!

Korte omschrijving werkvorm

Je geeft de leerlingen via een kaartje de mogelijkheid om anoniem een vraag over hun rechten te stellen. Een deel van de vragen behandel je plenair en daarmee breng je ook de Kinder- en Jongerenrechtswinkel Den Haag onder de aandacht.

Doelen

- De kinderen krijgen antwoord op hun specifieke vragen.
- De kinderen kennen de Kinder- en Jongerenrechtswinkel Den Haag wat ze eraan hebben en hoe ze contact op kunnen nemen om een vraag te stellen.

Duur

5 minuten

Benodigdheden

- Voor elke leerling een vragenkaartje (maximaal +/- 32).
- Iets om de kaartjes in te verzamelen.

Wat doe jij en wat doen de leerlingen?

Stap 1

Vertel (nogmaals) dat je je kunt voorstellen dat de leerlingen tijdens deze gastlessen een vraag hebben die ze willen stellen. Dit kan ook een vraag zijn die ze liever niet hardop in de klas vragen óf die misschien niet echt aan bod komt tijdens de gastles.

Laat een vragenkaartje zien en vertel dat ze deze vraag dan tijdens de gastles op kunnen schrijven. Leg uit dat ze hun vraag op kunnen schrijven op het vragenkaartje. Ze moeten dan één vakje aankruisen:

- Een vakje dat het oké is dat jullie het antwoord naar de leraar sturen en dat die het klassikaal mag bespreken.
- Óf een vakje dat ze liever privé antwoord willen krijgen. Dat kan via e-mail, via whatsapp of via de leraar (niet klassikaal, maar dan moeten ze wel hun naam opschrijven op het briefje).

Controleer of dit voor iedereen duidelijk is.

Stap 2

Deel de kaartjes uit aan de leerlingen en ga verder met de rest van de gastles.

Tip: Heeft een leerling tussendoor een vraag die niet handig uitkomt in de gastles? Benoem dat ze deze kunnen opschrijven op het vragenkaartje.

Stap 3

Kom aan het eind van de gastles terug op de kaartjes. Verzamel de kaartjes en benoem dat jullie alle vragen gaan beantwoorden die zijn gesteld.

Sluit af door nogmaals te benadrukken dat ze ook later altijd nog vragen kunnen stellen aan de Kinder- en Jongerenrechtswinkel; daar zijn jullie voor. Vertel hoe en wanneer ze de leerlingen de Kinder- en Jongerenrechtswinkel kunnen bereiken. Dit staat ook op de laatste dia van de PowerPoint.

3. Werk aan de winkel

Doelen

- De leerlingen begrijpen dat bepaalde rechten belangrijk zijn voor hen.
- De leerlingen begrijpen wat de Kinder- en Jongerenrechtswinkel voor hen kan betekenen.

Duur

15 minuten

Benodigdheden

- PowerPointpresentatie met filmpjes waarin de vragen worden gesteld.

Wat doe jij en wat doen de leerlingen?

Stap 1

Vertel dat de kinderen nu zelf bij de Kinder- en Jongerenrechtswinkel gaan werken. Vertel dat je een aantal filmpjes laat zien waarin iemand een vraag stelt aan de Kinder- en Jongerenrechtswinkel. Zeg dat ze goed moeten opletten en dan kort met een klasgenoot mogen overleggen over wat zij als antwoord op de vraag zouden geven.

Stap 2

Kies één van de filmpjes om te laten zien. Je kunt ook de leerlingen laten kiezen (maar voorkom dat dit een lange, klassikale discussie wordt). Je start het filmpje door deze aan te klikken in de PowerPointpresentatie. Zorg dat de klas tijdens het kijken van het filmpje stil is en goed oplet. Als het filmpje voorbij is, herhaal je nogmaals de vraag. Zeg dat de leerlingen met een klasgenoot mogen overleggen over wat zij als antwoord op de vraag zouden geven. Geef hiervoor maximaal 1 minuut de tijd. Vraag dan een leerling om het antwoord te geven. Uiteindelijk geef je zelf het antwoord.

Stap 3

Herhaal stap 2. Behandel in totaal 2 à 3 vragen. Let op: Leerlingen willen vaak nog meer filmpjes zien. Blijf desondanks niet te lang hangen bij dit onderdeel.

Vragen in de filmpjes

Bankrekening

Vraag: Beste Kinder- en Jongerenrechtswinkel. Ik ben Dina en ik ben 17 jaar oud. Veel van mijn vrienden hebben een bankrekening. Super chill, want dan kun je gewoon dingen kopen zonder dat je de hele tijd alles contant moet afrekenen. Mijn ouders vinden dit maar onzin, maar ik ben al 17 jaar en wil gewoon zelf een bankrekening openen. Kan dat?

Antwoord: Als je nog geen 18 jaar bent, mag dat alleen met toestemming van je ouders. Vanaf 18 jaar mag je zelfstandig een bankrekening openen. Je bent dan namelijk 'handelingsbekwaam', dat betekent dat je Handelingsbekwaam zijn betekent dat je zogenaamde rechtshandelingen mag verrichten. Rechtshandelingen zijn bijvoorbeeld trouwen of iets kopen. Onder de 18 ben je alleen handelingsbekwaam als je de toestemming van je ouders hebt. Er zijn wel uitzonderingen, zo mag je vanaf je 16^e wel een arbeidsovereenkomst (voor een bijbaan) tekenen.

Woonplaats

Vraag: Beste Kinder- en Jongerenrechtswinkel. Ik ben Micha en ik ben 13 jaar oud. Mijn ouders zijn gescheiden en ik woon nu doordeweeks bij m'n moeder. In het weekend bij m'n vader, maar bij m'n vader is het stom. Ik moet de hele dag huiswerk maken en er zijn geen vrienden in de buurt. Papa wil ook niets leuks met mij doen. Ik wil daarom liever vaker bij m'n moeder zijn. Wat kan ik hieraan doen?

Antwoord: Je kan dan een brief aan de rechter schrijven om je mening te geven, en daar kan de Kinder- en Jongerenrechtswinkel bij helpen. Heel veel kinderen doen dat! Als de rechter vindt dat er inderdaad iets moet veranderen, dan kan de rechter dat beslissen. De rechter vraagt dan eerst wat de ouders vinden en neemt dan

een beslissing. Het is dus niet zo dat jij beslist wat er gebeurt, dat doet de rechter. Maar jij kan wel je eigen mening geven!

Loon bijbaantje

Vraag: Beste Kinder- en Jongerenrechtswinkel. Ik ben Dina en ik ben 17 jaar oud. Ik heb een folderwijk en in mijn contract staat dat als ik niet werk, dat ik dan ook geen salaris krijg. Ik dacht: dat is logisch. Maar nu zegt mijn baas ineens dat ik deze maand geen salaris krijg, omdat ik geen folders heb bezorgd, terwijl ik dat wel heb gedaan! Wat kan ik doen zodat ik toch mijn geld krijg?

Antwoord: Je kunt in dat geval een brief schrijven aan je baas. Hij mag niet zomaar stoppen met uitbetalen. Als hij vindt dat je je werk niet goed doet, moet hij je eerst een waarschuwing geven. Als je daarna inderdaad je werk nog steeds niet goed doet, kan hij je ontslaan. Maar tot die tijd moet hij je betalen zoals in je contract staat. En hij mag je natuurlijk niet vals beschuldigen om geen salaris te hoeven betalen!

Zakgeld

Vraag: Beste Kinder- en Jongerenrechtswinkel. Ik ben Semmie en ik ben 11 jaar oud. Veel vrienden van mij krijgen zakgeld van hun ouders, soms wel 5 euro per week. Ik krijg van mijn ouders helemaal niks! Ik zou ook graag zakgeld willen, zodat ik kan sparen voor een nieuwe playstation. Op hoeveel zakgeld van mijn ouders heb ik eigenlijk recht?

Antwoord: In de wet staat niet dat je ouders verplicht zijn om je zakgeld te betalen. Maar je ouders moeten jou wel opvoeden en verzorgen. En bij het opvoeden is leren met geld om te gaan heel belangrijk. En bijna iedereen krijgt zakgeld. Daarom geven ouders vaak wel zakgeld aan hun kinderen. Als je geen zakgeld krijgt of je vindt dat het te weinig is, is het goed om met je ouders hierover te praten. Er kan iemand van de Kinderrechtswinkel meekomen bij dit gesprek als je dat wil.

Ondertoezichtstelling

Vraag: Beste Kinder- en Jongerenrechtswinkel. Ik ben Semmie en ik ben 11 jaar oud. Mijn moeder wordt snel boos en is vaak heel erg verdrietig. Soms is ze zo verdrietig dat het niet lukt om voor mij te koken of mij naar school te brengen. Ik heb het aan mijn mentor verteld. Zij zei dat er misschien een ondertoezichtstelling komt. Wat betekent dat?

Antwoord: Een ondertoezichtstelling betekent dat de ouders niet meer alles helemaal zelf mogen beslissen, maar dat er iemand meekijkt. Die heet de gezinsvoogd. Een gezinsvoogd is iemand die verplicht komt helpen bij de opvoeding van het kind. Een ondertoezichtstelling heeft als doel om de ouders te helpen bij de opvoeding en is altijd tijdelijk (maximaal 2 jaar). De ouders krijgen daarna het gezag weer terug.

Oma bezoeken

Vraag: Beste Kinder- en Jongerenrechtswinkel. Ik ben Micha en ik ben 13 jaar oud. Mijn moeder zegt dat ik niet meer bij oma op visite mag, omdat ze boos is op oma. Ik wil wel graag naar oma toe, dus ik ga stiekem, maar als ze erachter komt, dan mag ik al helemaal niet meer! Wat kan ik doen? Mag mijn moeder mij wel verbieden om naar oma te gaan?

Antwoord: Je ouders hebben het gezag over jou en mogen bepalen waar je wel en niet naartoe gaat. Maar als jij een hele sterke band hebt met je oma, dan kan je oma of kun jij aan de rechter vragen of de rechter wil beslissen dat jullie elkaar wel mogen zien. Ook al vindt je moeder dat het niet mag. Als je dit wilt doen, dan heb je een soort advocaat nodig die dit namens jou aan de rechter vraagt. Die persoon heet de bijzondere curator. Een bijzondere curator is iemand die door de rechter wordt aangewezen als een kind en zijn ouders het helemaal oneens zijn over een belangrijk onderwerp, zoals de opvoeding en omgang. Dit kan iedereen zijn, zoals een vertrouwenspersoon op school, maar meestal is het iemand die heel veel verstand heeft van kinderrechten, zoals een advocaat.

4. Leeftijdsladder

Korte omschrijving werkvorm

Je legt de leerlingen een aantal rechten en plichten voor. De leerlingen raden tot of vanaf welke leeftijd deze rechten en plichten gelden.

Leerdoelen

- De leerlingen weten welke rechten en plichten voor hen veranderen als ze ouder worden.

Duur

15 minuten

Benodigdheden

- 'Leeftijdsladder' waar leerlingen stickers op kunnen plakken
- 7 stickers

Wat doe jij en wat doen de leerlingen?

Stap 1

Leg uit aan de groep dat de leerlingen rechten en plichten hebben en dat deze veranderen als ze ouder worden. Hang de leeftijdsladder (poster) goed zichtbaar op in de klas. Liefst midden in de klas naast het scherm.

Stap 2

Bedenk van tevoren hoeveel voorbeelden je wilt behandelen. Deel de klas in evenveel groepjes als voorbeelden die je wilt behandelen. Vraag eventueel de docent om te helpen de klas in te delen in groepjes.

Stap 3

Deel aan elke groepje een magneetkaartje uit. Elke magneetkaartje heeft een woord en een logo erop. Zeg bij het uitdelen wat het onderwerp is van het magneetkaartje. Dus zeg bij het magneetkaartje naar school dat de vraag is: 'Vanaf welke leeftijd hoef je niet meer naar school?'. Zeg tegen elk groepje dat ze kort moeten overleggen vanaf welke leeftijd dit recht of deze plicht geldt. Geef ze hiervoor maximaal twee minuten.

Stap 4

Roep na de overlegperiode telkens één groepje naar voren om het antwoord te mogen plaatsen op de leeftijdsladder. Voor het plaatsen hebben ze twee magneetjes nodig. Als het niet weten laat ze dan gokken en het daar op de banner plaatsen, misschien is het wel goed! Laat de vraag op de PowerPointpresentatie zien. Vraag waarom ze dat denken en bedank ze voor het plaatsen van het kaartje. Geef daarna het antwoord en waarom. Ga daarna door naar de volgende.

Stickers

Identificatie verplicht → Vanaf welke leeftijd ben je verplicht identificatie bij je te hebben?

Vanaf 14 jaar (dat staat in artikel 2 van de Wet op de identificatieplicht). Identificatie is bijvoorbeeld een identiteitskaart (ID-kaart) of een paspoort. Maar ook onder de 14 jaar heb je soms een identiteitskaart of paspoort nodig. Bijvoorbeeld als je naar het ziekenhuis moet of op vakantie naar het buitenland gaat. Tot 12 jaar heb je toestemming van je ouders nodig om een ID-kaart aan te vragen en tot 18 jaar om je paspoort aan te vragen.

Straf krijgen → Vanaf welke leeftijd kun je straf van de rechter krijgen als je iets verkeerd hebt gedaan?

Vanaf 12 jaar. De kinderrechter kan straf opleggen aan jongeren van 12 tot 18 jaar (soms tot 21 jaar). Dit zijn andere straffen dan voor volwassenen. Jeugdstraffen kunnen bestaan uit een werkstraf, boete of gevangenisstraf. Je komt dan niet in een gewone gevangenis voor volwassenen, maar in een Justitiële Jeugdinrichting. Daar zijn gescheiden groepen voor jongens en meisjes.

Mogen werken → Vanaf welke leeftijd mag je een baantje hebben?

Vanaf 13, 15, of 18 jaar. Hierover zijn er veel ingewikkelde regels. In het algemeen kun je zeggen dat je vanaf 13 jaar heel licht werk mag doen. Eigenlijk mag je dan alleen maar helpen of een folderwijk lopen. Vanaf 15 jaar mag je zelfstandig werk doen, zoals vakkenvullen of een krant rondbrengen. Pas vanaf 18 jaar mag je echt alles doen.

Eigen mening → Vanaf welke leeftijd heb je recht op een eigen mening?

Zodra je geboren bent, heb je recht op een eigen mening. Dit kun je vinden in artikel 12 van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind. Een verdrag is een afspraak tussen landen: het IVRK is een afspraak tussen bijna alle landen van de wereld met allerlei regels over de rechten van kinderen. Je ouders kunnen wel regels stellen, bijvoorbeeld dat je niet mag schelden of schreeuwen. Je mag altijd je eigen mening uitspreken, maar in de rechtbank mag je officieel pas je eigen mening geven vanaf 12 jaar. De rechter luistert ook al naar jouw mening als 10 jaar of elf jaar bent, en je al heel duidelijk zelf een mening hebt.

Eigen gesprek met dokter: Vanaf welke leeftijd mag je alleen een gesprek hebben met de dokter?

Vanaf je twaalfde kun je alleen een gesprek hebben met de dokter. Je mening telt dan ook zwaar mee bij het beslissen over of je bijvoorbeeld een operatie krijgt. Je ouders moeten zelf ook nog wel toestemming geven bij zulke belangrijke keuzes. Vanaf 16 jaar wordt je als volwassen gezien en mag je helemaal zelf beslissen.

Naar school → Vanaf welke leeftijd hoeft je niet meer naar school?

Je hebt leerplicht totdat je 16 jaar bent. Daarna heb je een kwalificatieplicht: als je op je 16e nog geen diploma hebt van een vwo, havo, of mbo 2 opleiding, dan moet je nog naar school tot je 18 jaar bent of totdat je dit diploma hebt gehaald. Dit diploma wordt startkwalificatie genoemd, vandaar de naam kwalificatieplicht. Vanaf 18 jaar hoeft je niet meer naar school als je dat niet wil. Je bent dan volwassen!

Donor registratie → Vanaf welke leeftijd mag je je registreren als donor?

Tot 16 jaar kunnen de ouder(s) of voogd de geregistreerde orgaandonatie van de jongere herroepen. De orgaandonatie gaat dan niet door. Zijn beide ouders of de voogd afwezig of onbereikbaar, dan mag orgaandonatie wel. Heeft de jongere 'nee' geregistreerd, dan kunnen de ouder(s) of voogd dit niet negeren en wordt de jongere geen donor. Iedereen van 16 jaar of ouder kan zelf kiezen of hij of zij donor wil zijn. Iedere jongere ontvangt na zijn 18e verjaardag een donorformulier om zijn keuze vast te leggen.

5. Raad het Recht

Korte omschrijving werkvorm

De leerlingen raden verschillende kinderrechten volgens het principe 'verboden woord'. Een kind moet het kinderrecht raden terwijl een ander het kinderrecht uitlegt zonder een aantal verboden woorden te gebruiken. Er wordt steeds door gewisseld totdat alle kinderrechten geraden zijn.

Leerdoelen

- Leerlingen kunnen uitleggen dat er een internationaal kinderrechtenverdrag is.
- Leerlingen kunnen een aantal kinderrechten uit het verdrag benoemen.

Duur

15 minuten

Benodigdheden

- PowerPoint
- Waaier met verboden woorden

Wat doe jij en wat doen de leerlingen?

Stap 1

Vertel dat er een kinderrechtenverdrag bestaat, waarin heel veel landen hebben afgesproken dat kinderen bepaalde rechten hebben. Ook Nederland heeft dit verdrag ondertekend. Het verdrag gaat over alles waar kinderen en jongeren mee te maken kunnen krijgen, vanaf hun geboorte tot aan hun achttiende verjaardag.

Stap 2

Laat één voor één de volgende dia's zien waar een aantal kinderrechten op staan afgebeeld. Vraag aan de leerlingen wie denkt te weten over welk recht deze afbeeldingen gaan. Als je één keer doorklikt verschijnt het kinderrecht op de dia. Het zijn in totaal vier afgebeelde rechten:

- *Toegang tot onderwijs:* Ieder kind moet naar school kunnen gaan. Kinderen moeten gratis naar de basisschool kunnen. Ze moeten ook daarna zoveel mogelijk onderwijs kunnen volgen, als zij dat willen.
- *Kinderen met een handicap:* Gehandicapte kinderen moeten goede zorg en onderwijs krijgen, zodat ze zich zo goed mogelijk kunnen ontwikkelen. Gehandicapte kinderen moeten zo zelfstandig mogelijk kunnen leven. Ze moeten kunnen meedoen in de wereld.
- *Opgroeien bij ouders:* Elk kind moet bij zijn of haar ouders kunnen wonen en opgroeien. Als dit echt niet kan, moet het kind in ieder geval met beide ouders contact kunnen houden. Alleen als het echt niet goed is voor een kind, kan het contact met één of beide ouders verboden worden.
- *Kinderen op de vlucht:* Als een kind moet vluchten naar een ander land, moet het kind in dat land beschermd en geholpen worden. Daarvoor zijn speciale organisaties die veel weten over vluchtelingen en alles wat daar mee te maken heeft.

Stap 3

Daarna komt een dia met acht verschillende rechten. Bespreek kort de vier rechten die je nog niet langs bent gegaan. Het gaat om de rechten:

- *Beschermen tegen kindermishandeling:* Kinderen mogen niet mishandeld worden, misbruikt worden of geweld worden aangedaan. Ouders en anderen die voor kinderen zorgen, moeten genoeg aandacht hebben voor de kinderen; kinderen mogen niet verwaarloosd worden. Als kinderen wel mishandeld worden, dan moeten zij meteen hulp krijgen.
- *Privacy beschermen:* Niemand mag zich zomaar bemoeien met de privacy en het gezinsleven van kinderen. Niemand mag ongevraagd de woning van een kind in komen of appjes, brieven of e-mails lezen die het kind krijgt of schrijft.
- *Spel en vrije tijd:* Ieder kind heeft recht op rust en vrije tijd. In zijn vrije tijd moet een kind kunnen spelen. Het moet ook voor alle kinderen mogelijk zijn om een museum te bezoeken, naar de film te gaan of een theater te bezoeken.

- *Bescherming tegen kinderarbeid*: Ieder kind moet beschermd worden tegen werk dat niet goed is voor de gezondheid. Ook mag een kind niet werken als het daardoor niet naar school kan. Landen moeten duidelijke afspraken maken, zoals hoe oud je moet zijn om betaald werk te doen en hoeveel uur je per dag of week mag werken.

Stap 4

Vertel dat jullie nu een quiz gaan spelen om de rechten te raden: 'het verboden woord'. Vertel dat straks een aantal leerlingen naar voren mogen komen om elk één van de besproken rechten te omschrijven. Maar: er zijn een aantal woorden die deze leerling daarbij niet mag beschrijven. De rest van de klas moet raden welk recht de leerling omschrijft. Dit moet binnen 60 seconden. Tip voor de orde: Laat de leerlingen hun hand om steken en wijs zelf aan wie mag raden om welk woord het gaat. Klik op de stopwatch in de PowerPoint om de tijd te laten lopen en weer te resetten (via 'stop'). Wees ruimhartig met het accepteren van de antwoorden.

Leerplicht kan je ook goed rekenen als er toegang tot onderwijs wordt bedoeld. Leg wel het verschil uit.

Afhankelijk van de tijd die je hebt kun je kiezen hoeveel rechten je bespreekt. Je hoeft ze zeker niet alle acht te doen.

Verboden woorden per kinderrechts

Hieronder zie je de verboden woorden per kinderrechts. Deze staan ook op de waaier. De woorden in het kinderrechts zelf zijn ook verboden (dus bijv. onderwijs of handicap).

Toegang tot onderwijs	Rechten voor kinderen met een handicap	Recht op opgroeien bij ouders	Rechten voor kinderen op de vlucht
- School - Leren - Klas	- Rolstoel - Helpen - Beperking	- Vader / Papa - Moeder / Mama - Gezin	- Oorlog - Hongersnood - Asielzoekers
Bescherming tegen kindermishandeling	Recht op privacy	Recht op spel en vrije tijd	Bescherming tegen kinderarbeid
- Slaan - Pijn - Klappen	- Appjes - Berichten - Lezen	- Sporten - Spelen - Ontspanning	- Werken - Loon - Arbeid

6. Waar of niet waar

Korte omschrijving werkvorm

De leerlingen spelen een quiz. Alle leerlingen gaan staan en kunnen met een rode en een groene kaart aangeven of zij denken dat de stelling waar of niet waar is. Het is een afvalrace, waarbij uiteindelijk nog een paar leerlingen staan. Deze leerlingen krijgen een schattingsvraag om te kijken wie uiteindelijk wint.

Leerdoelen

- Leerlingen kennen hun belangrijkste rechten.

Duur

15 minuten

Benodigdheden

- Rode en groene kaarten (ze hebben een verschillende vorm zodat ook slechtziende en kleurenblinde leerlingen goed mee kunnen doen)
- PowerPointpresentatie versie A (makkelijker) of versie B (moeilijker)
- Waaier met quizvragen
- Kleine prijs voor de winnaar

Wat doe jij en wat doen de leerlingen?

Stap 1

Vertel de leerlingen dat ze een quiz gaan doen en dat deze gaat over belangrijke rechten die zij hebben. Leg de quiz uit:

- Vertel dat de leerlingen straks (!) mogen gaan staan.
- Vertel dat jij ze hierover een aantal stellingen gaat voorleggen, waarbij de leerlingen moeten aangeven of zij denken dat de stelling waar of niet waar is.
- Vertel dat iedereen zo een groene (ronde) en een rode (vierkante) kaart krijgt. Als ze denken dat de stelling 'waar' is, steken ze de groene kaart omhoog. Als ze denken dat de stelling 'niet waar' is, steken ze de rode kaart omhoog.
- Leerlingen die het goed hebben mogen blijven staan, leerlingen die het fout hebben moeten gaan zitten.
- De laatste paar leerlingen krijgen een schattingsvraag. De leerling die het dichtst bij het goede antwoord zit, wint een kleine prijs.

Stap 2

Deel aan elke leerling een groene en een rode kaart uit. *Belangrijk: Doe dit nog niet aan het begin van de gastles! Dit leidt af bij de andere werkvormen van de gastles.* Laat daarna alle leerlingen staan.

Stap 3

Lees de stellingen één voor één voor. Klik de PowerPoint door om het goede antwoord te laten zien.

Stap 4

Als er nog maar een paar leerlingen over zijn ga je naar de schattingsvraag. Laat voor het spelelement de overgebleven leerlingen naar voren komen en stel dan de vraag. Zorg ervoor dat de leerlingen elkaars schatting niet kunnen horen. Laat ze het bijvoorbeeld in jouw oor fluisteren of laat het ze opschrijven en aan jou geven. Het risico is anders dat de leerlingen een strategisch antwoord geven (bijv. 1 onder of boven een andere leerling). Geef de leerling die het dichtst bij het goede antwoord zit de kleine prijs.

Versie A

Stelling 1: Als je twaalf bent en je ouders gaan uit elkaar, mag je zelf kiezen bij wie je wilt gaan wonen.

Niet waar. Als kind mag je je mening geven over bij wie je wilt wonen, maar je mag niet zelf kiezen. Meestal lukt het goed om dit samen met je ouders af te spreken. De rechter kan er over beslissen als je ouders er samen niet uitkomen.

Stelling 2: Je ouders zijn verplicht je zakgeld te geven.

Niet waar. Je ouders zijn niet verplicht om je zakgeld te geven. Het is wel zo dat veel kinderen zakgeld krijgen. Op deze manier leren veel kinderen alvast met geld om te gaan. Dat kan gezien worden als horend bij de opvoeding. Het is ook wel normaal om zakgeld te krijgen, dus als je het niet krijgt, kun je het beste met jouw ouders praten.

Stelling 3: Als je 16 jaar bent mag je zelf beslissen of je een medische behandeling wil.

Waar. In de medische wereld wordt je vanaf je 16^e als volwassene gezien. Je mag dan zelf beslissen of je een behandeling wel of niet wilt. Ook ben jij de enige die nog je medisch dossier in mag zien, waar bijvoorbeeld informatie in staat over medicijnen die je slikt of ziektes die je hebt gehad. Natuurlijk kan het vanaf je 16^e nog steeds slim zijn om met je ouders of verzorgers te overleggen over een medische behandeling.

Stelling 4: Vanaf je 11e mag je folders rondbrengen.

Niet waar. Je mag folders lopen vanaf je 13e jaar. Als je 11 bent, mag je helemaal niet werken. Hoewel, als je bijvoorbeeld je opa wilt helpen en je hebt toestemming van je ouders, dan mag dat altijd. Mazzel natuurlijk als je hier ook nog geld voor krijgt!

Stelling 5: Als je 10 jaar bent, heb je het recht om je eigen mening te geven.

Waar. Kinderen mogen altijd hun mening geven, want ze hebben recht op vrijheid van meningsuiting. Natuurlijk is het wel fijn als je rekening houdt met elkaar en niet (onnodig) onaardige dingen zegt. De rechter doet meestal pas wat met je mening vanaf 12 jaar.

Schattingsvraag: Hoeveel landen hebben het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind ondertekend?

Antwoord: 197 landen. Van die 197 landen hebben 196 landen het IVRK ondertekend én geratificeerd. Ratificeren betekent dat het land nog een keer bevestigt dat het zich echt aan de regels in het verdrag zal houden. De VS is het enige land dat het verdrag wel ondertekend, maar niet geratificeerd. De VS heeft zijn eigen kinderrechten en vindt dat het zo ook werkt. In de Verenigde Staten is het nog mogelijk dat je onder de 18 jaar een levenslange gevangenisstraf krijgt. Dit mag niet volgens het IVRK, en dat is één van de redenen waarom de VS het verdrag niet hebben geratificeerd.

Versie B

Stelling 1: Freek is 11 en zijn buurman vraagt of hij voor 3 euro zijn auto wil wassen. Mag dat?

Ja, dat mag. Je mag als kind klusjes doen voor een vergoeding, zoals het gras maaien of een auto wassen. Je mag alleen geen klusjes doen die slecht zijn voor je gezondheid, waardoor je niet naar school kunt, of waarbij je het geld aan je ouders of een andere volwassene moet afstaan. Je mag vanaf 13 jaar een baantje hebben en licht werk doen, bijvoorbeeld folders rondbrengen. Vanaf 15 jaar mag je zwaarder, zelfstandiger werk doen, bijvoorbeeld vakkenvullen in de supermarkt.

Stelling 2: Emma is 16 jaar en heeft een webshop met sieraden. Ze wil graag zelf een bankrekening openen, mag dat?

Nee, als je jonger bent dan 18 jaar heb je je ouder of voogd nodig om een bankrekening te openen.

Stelling 3: Zainab is 12 en wil graag orgaandonor worden. Mag dat?

Ja, dat mag. Kinderen van 12 tot 16 jaar mogen hun keuze in het donorregister invullen. Als Zainab *ja* invult dan kunnen haar ouders of voogd er toch voor kiezen de donatie niet door te laten gaan. Als *nee* is ingevuld dan moeten de ouders of voogd hier sowieso naar luisteren. De donatie gaat dan niet door.

Stelling 4: Sjors is 5 jaar en valt van het klimrek. Hij moet naar het ziekenhuis. Moet hij zich kunnen legitimeren?

Ja, als je zorg nodig hebt moet je jezelf altijd kunnen legitimeren met bijvoorbeeld een paspoort. Vanaf je 14^e moet je officieel altijd een legitimatiebewijs bij je hebben, zoals een paspoort, ID-kaart, rijbewijs of Nederlands vreemdelingendocument. Meestal is een rijbewijs ook geldig.

Stelling 5: Mara is 11 en brengt op woensdagmiddag folders rond. Mag dat?

Niet waar. Je mag folders lopen vanaf je 13e jaar. Als je 11 bent, mag je helemaal niet werken. Hoewel, als je bijvoorbeeld je opa wilt helpen en je hebt toestemming van je ouders, dan mag dat altijd. Mazzel natuurlijk als je hier ook nog geld voor krijgt!

Schattingsvraag: hoeveel artikelen (afspraken) staan er in het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind?

Antwoord: Er zijn 54 artikelen over kinderrechten. Van het recht op onderwijs en het recht op spelen tot het recht op bescherming in oorlogssituaties.